शिर्डीचे पाटील रामचंद्र दादा । झालें अति दुखणाईत एकदां ॥
जीवास सोसवती न आपदा । अति तापदायक भोक्तृत्व ॥ ६५ ॥

उपाय कांहीं बाकी न राहिला । पडेना जंव दुखण्यास आळा ॥
आला जीविताचा कंटाळा । अति कदरले पाटील ॥ ६६ ॥

होतां ऐसी मनाची स्थिती । एकें दिवशीं मध्यराती ॥
एकाएकीं बाबांची मूर्ति । त्यांचे उशागती प्रगटली ॥ ६७ ॥

तंव ते पाटील पाय धरिती । निराश होउनि बाबांस वदती ॥
कधीं येईल मज मरण निश्चिति । एवढेंच मजप्रती वदाजी ॥ ६८ ॥

आला आतां जिवाचा वीट । नाहीं मज मरणाचें संकट ॥
कधीं मज देईल तें भेट । पाहें मी वाट एवढींच ॥ ६९ ॥

तंवत्या बाबा करुणा मूर्ति । म्हणती न करी चिंता चित्तीं ॥
टळली तुझी गंडांतर भीति । किमर्थ खंती करिसीरे ॥ ७० ॥

तुजला नाहीं कांहींच भीती । तुझी हुंडी परतली पुरती ॥
परी न तात्याची धडगती । दिसे मज प्रती रामचंद्रा ॥ ७१ ॥

शके अठराशें चाळीस । दक्षिणायन आश्विनमास ॥
विजयादशमी शुक्लपक्ष । पावेल अक्षयपद तात्या ॥ ७२ ॥

परी न बोलावें तयापाशीं । हाय घेऊनि बैसले जीवाशीं ॥
झुरणीस पडले अहर्निशी । मरण कोणासीं आवडेना ॥ ७३ ॥

अवधी दोनच वर्षें उरलीं । तात्याची वेळा जवळ आली ॥
रामचंद्रास काळजी उद्भवली । बाबांची बोली वज्रलेप ॥ ७४ ॥

तात्यापासोन गुप्त ठेविली । बाळा शिंप्याचें कानीं घातली ॥
कोणा न कळवावी प्रार्थना केली । चिंता ती लागली उभयांतें ॥७५॥

---

*तात्या गणपत पाटील कोते

खरेंच रामचंद्र पाटील उठला । त्याचा बिछाना तेथून सुटला ॥
दिवस मोजतां मोजतां लोटला । नकळत गेला तो काळ ॥ ७६ ॥

नवल बाबांचे बोलाचा ताळा । चाळीसाचा भाद्रपद सरला ॥
मास आश्वीन डोकाऊं लागला । तात्याबा पडला पथारीवर ॥ ७७ ॥

तिकडे तात्या तापानें अजारी । इकडे बाबांस भरली शिरशिरी ॥
तात्याचा भरंवसा बाबांवरी । बाबांचा श्रीहरी रक्षिता ॥ ७८ ॥

सुटेना तात्याचा बिछाना । येववेना बाबांचे दर्शना ॥
अनिवार देहाच्या यातना । सोसवेना तयातें ॥ ७९ ॥

एक तो निजव्यथाव्यथित । बाबापाशीं लागलें चित्त ॥
नाहीं चालवत ना हालवत । दुखणेंही वाढत गेलें तें ॥ ८० ॥

इकडे बाबांचें कण्हणें कुंथणें । दिवसें दिवस वाढलें द्विगुणें ॥
हां हां म्हणतां तेंही दुखणें । अनावरपणें हटेना ॥ ८१ ॥

म्हणतां म्हणतां जवळ आला । दिवस बाबांनीं जो भाकित केला ॥
बाळा शिंप्यास वाम सूटला । तैसाच पाटिला रामचंद्रा ॥ ८२ ॥

म्हणती बाबांचे खरें होतें । ऐसेंच आतां वाटूं लागलें ॥
बरवें न कीं हें चिन्ह दिसतें । प्रमाण वाढतेंच दुखण्याचें ॥ ८३ ॥

झालें आली शुद्ध दशमी । नाडी वाहू लागली कमी ॥
तात्या पडला मरणसंभ्रमी । आप्तेष्टश्रमी जाहले ॥ ८४ ॥

असो पुढें नवल वर्तलें । तात्यांचेंही गंडांतर टळलें ॥
तात्या राहिले बाबाच गेले । जणुं मोबदले केले कीं ॥ ८५ ॥

पहा आतां बाबांची वाणी । नांव दिधलें तात्याचें लावुनी ॥
केली तयारी निज प्रयाणीं । वेळा न चुकवुनि अणुभर ॥ ८६ ॥

नाहीं म्हणावें तरी ही सूचना । देवुनी आणिलें भविष्य निदर्शना ॥
गोष्ट घडेपर्यंतही रचना । दिसली न मना कवणाचे ॥ ८७ ॥

मन म्हणती तात्यांचें मरण । निज देहाचा बदला देऊन ॥
बाबांनीं ऐसें केलें निवारण । तयांचें विंदान त्यां ठावें ॥ ८८ ॥

बाबांनीं देह ठेविल्याराती । अरुणोदयीं सुप्रभातीं ॥
"बाबा स्वप्नांत पंढरपुराप्रती । दृष्टांत देती गणुदासा" ॥ ८९ ॥

"मशीद पडली ढांसळोनी । अवघे शिरडीचे तेली वाणी ॥
"त्रासवूनि सोडिलें मजलागुनी । जातों तेथूनि मी आतां" ॥ ९० ॥

"म्हणोनि आलों येथवरी । फुलांही मज बरखळ डबरी" ॥
इच्छा एवढी पुरी करी । चल झडकरी शिरडींत" ॥ ९१ ॥

तुवयांत शिरडीहून पत्र जातां । कळली बाबांची समाधिस्थता ॥
ऐकूनि गणुदास निघाले ही वार्ता । क्षण न लागतां शिरडीस ॥ ९२ ॥

सवें घेऊनि शिष्य परिवार । येऊनिया समाधी समोर ॥
मांडिला कीर्तन भजन गजर । अष्टौप्रहर नामाचा ॥ ९३ ॥

हरिनामाचा कुसुमहार । स्वयें गुंफोनि अति मनोहर ॥
प्रेमें चढविला समाधीवर । अन्नसंतर्पण समवेत ॥ ९४ ॥

ऐकतां नामाचा गजर अकुंठ । शिरडी गमली भूवैकुंठ ॥
नामघोषाची भरली पेठ । करविली लूट गणुदासीं ॥ ९५ ॥

दसऱ्याचीच कां बाबांस प्रीति । कीं तो मुहूर्त साडे तीन मुहूर्तीं ॥
शुभकाळ विशेषें प्रयाण कृत्यीं । हें तो विश्रुत सकळांतें ॥ ९६ ॥

हेंही बोलणें नाहीं प्रमाण । जयास नाहीं गमना गमन ॥
तयांस कोठून असेल निर्याण । मुहूर्त प्रयोजन काय त्या ॥ ९७ ॥

जयास धर्माधर्म बंधन । जाहलें सकल बंधोपशमन ॥
जयाचें प्राणास नाहीं उत्क्रमण । तयास निर्याण तें काय ॥ ९८ ॥

"ब्रम्हैवसन्ब्रम्हाप्येति" । ऐशिया साई महाराजा प्रती ॥
नाहीं आगती अथवा गती । निर्याण स्थिती कैंची त्यां ॥ ९९ ॥

असो उत्तर वा दक्षिणायन । करणेंच नाहीं जया प्रयाण ॥
ठायींच समरसती जयाचे प्राण । दीप निर्वाण समकाळें ॥ १०० ॥

देहतों आहे उसनवारी । पंचभूतांची सावकारी ॥
निजस्वार्थ साधलियावरी । परतणें माघारीं ज्याचा त्या ॥ १०१ ॥

या पुढील होणाराचें सूचक । आधींच बाबांनीं दाविलें कौतुक ॥
निघून गेली वेळ अमोलिक । कीर्ति स्थाईक राहिली ॥ १०२ ॥

ज्वर आलियाचें निमित्त । लौकिकीरीतीचा अनुकार करित ॥
कधीं कुंथत, कधीं कण्हत । सदैव सावचित्त अंतरीं ॥ १०३ ॥

दिवसा अष्ट घटका भरतां । निर्याण काळ निकट येतां ॥
उठून बैसले ते निजसत्ता । अविकळ चित्ता माझारीं ॥ १०४ ॥

पाहोनि बाबांची तयीं मुद्रा । भरती आली आशा समुद्रा ॥
कीं ती भयंकर वेळा अभद्रा । टळली समग्रां वाटलें ॥ १०५ ॥

असो यापरी करीत खंत । सर्व बसले असतां सचिंत ॥
पातला बाबांचा निकट अंत । घडला वृत्तांत परिसा तो ॥ १०६ ॥

क्षणैक अवकाश प्राणोत्क्रमणाला । नकळे काय आलें मनाला ॥
हस्त कफनीचे खिशांत घातला । ती धर्म वेळा जाणोनी ॥ १०७ ॥

लक्ष्मी नामें सुलक्षणी । नामा सारखी जिची करणी ॥
नित्य निरत जी साई चरणीं । ती संन्निधानीं तैं होती ॥ १०८ ॥

तिजला कांहीं द्रव्यदान । बाबा करीत अति सावधान ॥
क्षणांत होणार देहावसान । चुकलें कळून बाबांना ॥ १०९ ॥

हीच लक्ष्मीबाई शिंदे । बाबा पाशीं मशीदीमध्यें ।
अक्षयी कामाकाजा संबंधें । नेम निर्बंधें वर्ततसे ॥ ११० ॥

दिवसा नित्य हे परिपाटी । दरबार खुला सर्वांसाठीं ।
बहुशः कोणा न आडकाठी । मर्यादा मोठी रात्रीची ॥ १११ ॥
सायंकाळची फेरी जैं सरते । तेथून मंडळी घरोघर परते ॥
ती जंव दुसरे दिवशीं उजाडतें । तेव्हांच येते मशीदीं ॥ ११२ ॥
परी भगत म्हाळसापती । दादा लक्ष्मीयांची भक्ती ॥
पाहून तयांस रात्रीच्याही वक्तीं । मनाई नव्हती बाबांची ॥ ११३ ॥
हीच लक्ष्मी अति प्रीती । प्रत्यही पाठवी बाबांप्रति ॥
भाजी भाकर वेळेवरता । सेवाही किती वानावी ॥ ११४ ॥
या भाकरीचा इतिहास परिसतां । कळू सरेल बाबांची दयार्द्रता ॥
श्वान सूकरीं बाबांची ऐक्यता । आश्चर्य चित्ता होईल ॥ ११५ ॥
बाबा एकदां सायंकाळीं । भिंतीस टेकून वक्षस्थळीं ॥
वार्ता चालतां प्रेम समेळीं । लक्ष्मी आली ते स्थानीं ॥ ११६ ॥
तात्या पाटील जवळ होते । आणीक वरकड असतां तेथें ॥
लक्ष्मीनें अभिवंदिलें बाबांतें । बाबा तियेतें तंव वदती ॥ ११७ ॥
" लक्ष्मी लागलीसे भूक मातें " । बाबा मी भाकर घेऊनि येतें ॥
निघालें ही आतां आणितें । ऐसीच जातें माघारां ॥ ११८ ॥
ऐसें म्हसून निघून गेली । भाकऱ्या भाजून घेऊन परतली ॥
कोरड्या समवेत अविलंबें आली । सन्मुख ठेविली ती न्यहारी ॥ ११९ ॥
बाबांनीं तें पान उचललें । कुत्र्यासमोर तें नेऊन मांडिलें ॥
बाबा हें काय आपण केलें । लक्ष्मीनें पुसिलें तात्काळ ॥ १२० ॥
मी जी इतुकी गेलें सत्वरीं । हातो हातीं भाजिल्या भाकरी ॥
तयांची ही काय नवल परी । श्वानाची खरी धन केली ॥ १२१ ॥

लागली होती तुम्हांस भूक । त्या भुकेचें हें काय कौतुक ॥
वदनीं सू दिला न एकही कुटक । लाविली चुटक उगा मज ॥ १२२ ॥

मग बाबा तियेस वदती । व्यर्थ कशाची करितेस खंती ॥
या कुत्र्याची जे उदरपूर्ती । माझीच तृप्ति ती जाण ॥ १२३ ॥

या श्वानाचा जीव नाहीं का । प्राणिमात्राच्या एकच भुका ॥
जरी तो मुका आणि मी बोलका । भेद असे का भुकेंत ॥ १२४ ॥

क्षुधेनें व्याकूळ ज्याचे प्राण । तयांस देती जे अन्नावदान ॥
माझिया मुखींच तें सूदिलें जाण । सर्वत्र प्रमाण मानी हें ॥ १२५ ॥

प्रसंग सोपा व्यवहाराचा । बोध अवघा परमार्थाचा ॥
ऐसी उपदेशपर साईची वाचा । प्रेमरसाचा परिपाक ॥ १२६ ॥

बोलून सोपी प्रपंच भाषा । आंखीत परमार्थ रूपरेषा ॥
न काढितां कोणाच्या वर्मा दोषा । शिष्य संतोषा राखित ॥ १२७ ॥

तेथुनिया उपदेशानुसार । सुरू झाली लक्ष्मीची भाकर ॥
करून ठेवी दुग्धांत कुस्कर । प्रेम पुरस्सर प्रत्यहीं ॥ १२८ ॥

पुढें बाबाही भक्तिप्रेमें । भाकर ती खाऊं लागले नियमें ॥
वेळीं होतां विलंब न करमे । जेवण न गमे बाबांस ॥ १२९ ॥

होतां लक्ष्मीच्या भाकरीस वेळ । जरी पात्रें तैं वाढिलीं सकळ ॥
जेवावयाचा टळेना काळ । मुखीं न कवळ घालीत ॥ १३० ॥

निवून जाईल पात्रीचें अन्न । भुकेनें बसतील खोळंबून ॥
परी लक्ष्मीची भाकर आलियावीण । अन्न सेवन होईना ॥ १३१ ॥

पुढें कांहीं दिवस वरी । बाबांनीं प्रत्यही तिसरे प्रहरीं ॥
शेवया मागवाव्या लक्ष्मीच्या करीं । सेवाव्या शेजारीं बैसून ॥ १३२ ॥

बाबा सेवित अति परिमित । शेष राधाकृष्णेस देत ॥
याच लक्ष्मीचे हस्तें देववित । उच्छिष्टप्रीत बहु तिजला ॥ १३३ ॥

असतां चालली देहविसर्जन वार्ता । ही भाकरीची भाकडकथा ॥
किमर्थ ऐसें न म्हणीजे श्रोतां । साई व्यापकता निदर्शक हे ॥ १३४ ॥

हें सकल दृश्य चराचर । याच्याही पैल परात्पर ॥
साई भरलासे निरंतर । जो अज अमर तो साई ॥ १३५ ॥

हें एक तत्व या कथेच्या पोटीं । ऐसीही गोड लक्ष्मीची गोटी ॥
सहज स्मरली उठाउठी । श्रोतयांसाठींच मी मानें ॥ १३६ ॥

असो ऐसी लक्ष्मीची सेवा । कैसा विसर साईस व्हावा ॥
सावधानाचा काय नवलावा । वृत्तांत परिसावा सादरता ॥ १३७ ॥

जरी आला कंठीं प्राण । शरीर विगळित नाहीं त्राण ॥
बाबा निजहस्तें करिती दान । देहावसान समयीं तिस ॥ १३८ ॥

एकदां पांच एकदां चार । रुपये खिशांतून काढूनि बाहेर ॥
ठेवीत तियेचे हातांवर । तीच कीं अखेर बाबांची ॥ १३९ ॥

कीं ही नवविधा भक्तीची खूण । किंवा नवरात्र अंबिका पूजन ॥
झालें आज आहे शिलिंगण । सीमोल्लंघन दक्षिणाही ॥ १४० ॥

किंवा श्रीमद्भागवतीं । श्रीकृष्णें कथिलीं उद्धवाप्रती ॥
ती नवलक्षण शिष्यस्थिति । तियेची स्मृती देत बाबा ॥ १४१ ॥

एका दशाच्या दशमोध्यायीं । षष्ठम श्लोकाची पहा नवायी ॥
शिष्यें कैसी करावी कमाई । कवण्या उपायीं वर्तावें ॥ १४२ ॥

आधीं पूर्वार्धीं कथिलीं पांच । उत्तरार्धीं चारचिसाच ॥
बाबा ही धरिती क्रम असाच । वाटे जणु हाच हेतु पोटीं ॥ १४३ ॥

अमानी दक्ष निर्मत्सर । शिष्य निर्मम गुरु सेवा पर ॥
असावा परमार्थ जिज्ञासातत्पर । निश्चल अंतर जयाचें ॥ १४४ ॥

जया ठावी नाहीं असूया । शाचा विग्ल पन करी न वाया ॥
इहीं लक्षणीं निजगुरुरावा । संतोषवाया । झटावें ॥ १४५ ॥

हाच श्रीसाईनाथाचा हेत । ऐसि या रूपीं व्यक्त करीत ॥
केवळ स्वकीय भक्त हितार्थ । करुणावंत संत सदा ॥ १४६ ॥

लक्ष्मी खाऊन पिऊन सधन । नवांची कथा काय तिजलागून ॥
तीही तितुके टाकील ओवाळून । तथापी तें दान अपूर्वतिस ॥ १४७॥

परमथोर भाग्यें आगळी । तेणेंच ऐसि या कृपेची नवाळी ॥
पावतीं झाली नवरत्नावली । निजकर कमळीं साईच्या ॥ १४८ ॥

गेले जातील किती से नव । परी हें दान अति अभिनव ॥
कीं जों तीचा जीवांतजीव । देईल का आठव साईची ॥ १४९ ॥

आलें सन्निध देहावसान । तरीही राखून अनुसंधान ॥
चारायांचाची सांगडघालून । आमरण स्मरण दिधलें तिस ॥ १५० ॥

ऐसा दावोनि सावधपणा । निकटवर्ती पाठविले भोजना ॥
मात्र ग्रामस्थांतील एका दोघांनां । बैसविताना देखिलें ॥ १५१ ॥

परी कांहीं प्रेमळ भक्तांनीं । हट्टचि धरिला कित्येकांनीं ॥
जाऊं नये बाबांपासुनि । वेळ ती कठिग मानुनी ॥ १५२ ॥

परि प्रसंगीं अंतसमयीं । पडेन काय मोहाचे अपायीं ॥
म्हणोनिया जणु घाई घाई । अवघियांहीं दवडिलें ॥ १५३ ॥

निर्याण समय निकट अति । जाणोनि बुट्टी काकादिकांप्रती ॥
बाबा वाडियांत जा जा म्हणती । भोजनातीं मग यावें ॥ १५४ ॥

होनि इतरांची ही व्यग्रता । बाबा दुश्चित्त निज चित्ता ॥
जा जा जेऊन या जा आतां । ऐसें समस्ता आज्ञापिती ॥ १५९ ॥

ऐसें हें नित्याचे सांगती । सखे अहर्निश निकटवर्ती ॥
परी मनाची दुश्चित्तवृत्ति । आज्ञेनें उठती जावया ॥ १५६ ॥

आज्ञा तरी नुल्लंघवें । वेळीं सांनिध्यही न त्यागवे ॥
बाबांचें मनही न मोडवे । गेले वाडियां भोजना ॥ १६० ॥

भयंकर दुखण्याचें प्रमाण । कैंचे जेवण कैंचें खाण ॥
बाबापाशीं गुंतले प्राण । विस्मरण क्षण साहेना ॥ १६१ ॥

असो जाऊन जेऊं बैसलें । इतक्यांत मागून बोलावूं आलें ॥
अर्धपोटींच धावत आले । तंव ते अंतरले भेटीला ॥ १६२ ॥

आयुर्दीप स्नेह सरतां । प्राणज्योती मंद होतां ॥
बयाजीचे अंकावरता । देह विश्रामता पावला ॥ १६३ ॥

नाहीं पडून वा निजून । स्वस्थपणें गादीसी बैसून ॥
ऐसा स्वहस्तें धर्म करून । केलें विसर्जन देहाचें ॥ १६४ ॥

समर्थांचे मनोगत । न होतां कोणासही अवगत ॥
देह विसर्जिला हातोहात । ब्रह्मीभूत जाहले ॥ १६५ ॥

घेऊनि देह मायेची बंथी । संत सृष्टी माजी अवतरती ॥
होतां उद्धार कार्यपूर्ती । तात्काळ समरसती अव्यक्तीं ॥ १६६ ॥

नट धरीतो वेषनाना । अंतरीं पूर्ण जाणे आपणा ॥
तया अवतारीया परिपूर्णा । सांकडें मरणाचें तें काय ॥ १६७ ॥

लोक संग्रहार्थ जो अवतरला । कार्य संपतां अवतार संपविला ॥
तो काय जन्ममरणाचा अंकिला । विग्रह स्वलीला धरितो जो ॥१६८॥

---

१ श्रीमंत बापूसाहेब बुट्टी व काकासाहेब दीक्षितादि भक्तांस २ तेल
३ बयाजी आपा कोते ४ विश्रांती

परब्रह्म ज्याचें वैभव । तया कैंचा निधनसंभव ॥
निर्ममत्व जयाचा अनुभव । कैंचा भवाभव त्या बाधी ॥ १६९ ॥

दिसला जरी कर्मीं प्रवृत्त । कधीं न कर्म केलीं यत्किंचित ॥
सदा कर्मीं अकर्म देखत । अहंकार रहितत्वें ॥ १७० ॥

" नाभुक्तं क्षीयते कर्म " । हें तों स्मृत्युक्त कर्माचें वर्म ॥
परी ब्रह्मज्ञात्याचा न संभ्रम । देखे जो ब्रह्मचि वस्तुमात्रीं ॥ १७१ ॥

क्रियाकारक फलजात । हें तो अवघें प्रसिद्ध द्वैत ॥
तेंही ब्रह्मविद ब्रह्मचि मानित । जेवी का रजत शुक्तिके वरी ॥१७२॥

बाबा सारखी मायाळू जननी । पडली कैसी काळाचे वदनीं ॥
दिवसा ग्रासी अंधारी रजनी । तैसीच ही काहणी झाली कीं ॥१७३॥

आतां हा अध्याय संपवूं येथें । राखूं मासिक मर्यादेतें ॥
अति विस्तारें दुश्चित्ततेतें । ना तरी श्रोते पावतील ॥ १७४ ॥

पुढील अवशेष निर्याण कथा । येईल यथाक्रम पुढें परिसता ॥
शरण हेमाड साईसमर्था । पावला कृतार्था यत्कृपे ॥ १७५ ॥

इतिश्री संतसज्जन प्रेरिते । भक्त हेमाडपंत विरचिते ॥
श्री साई समर्थसच्चरिते । श्रीसाईनाथनिर्याणं नाम
द्वि चत्वारिंशोध्यायः संपूर्णः ॥
श्रीसद्गुरुसाईनाथार्पणमस्तु । शुभंभवतु ॥

सालमजकुरीं श्री साईबाबांच्या पुण्यतिथीचा शिर्डी येथील कार्यक्रम खालीलप्रमाणें ठरला आहे.

आश्विन शुद्ध १० शनिवार १६-१०-२६

सकाळीं — रुद्राभिषेक, कीर्तन, आरती

दुपारीं — आराधनविधि, तीर्थप्रसाद

रात्रीं — चावडी

आश्विन शुद्ध ११ रविवार १७-१०-२६

सकाळीं—पूजा आरति.

दुपारीं —भंडारा पुराण.

संध्याकाळीं—कीर्तन.

रात्रीं—रथाची मिरवणूक.

आश्विन शुद्ध १२ सोमवार १८-१०-२६

सकाळीं—कीर्तन व काला.

श्री साईलीलेंत जाहिराती घेण्याचें ठरविलें आहे. या पानावरील सर्व जागा जाहिरातीकरितां मोकळी आहे. जाहिरात देणारानें आमचेकडे पत्रव्यवहार करावा. खालील पुस्तकें आमचेकडे मिळतील.

श्रीसाईनाथ सगुणोपासना किं. ८=

ह. भ. प. दासगणु कृत

संतलीलामृत

भक्तलीलामृत

गो. र. दाभोळकर

५ सेंट मार्टिन्स रोड, वांद्रें मुंबई नं. २०

श्री साईनाथ भजनमाला, श्रीमति सावित्रीबाई तेंडुलकर, रंगाऱ्याची चाळ वांद्रें येथें मिळेल.

आख्यान-रत्न-माला, नांदेड.

या मालेंत अर्वाचीन कर्त्यांनीं रचलेलीं कीर्तनोपयोगी आख्यानें दिलीं जातील. ह. भ. प. संतकवी **दासगणू** महाराजांचीही प्रेमळ व प्रासादिक आख्यानें येतील.

वर्षांतून सहा पुस्तकें निघतील. पुस्तकाचा आकार डेमी अष्टपत्री, पृष्ठ सं. ४८ प्र. पु. किं. ८ आणे.

एक रुपया प्रवेश फी भरणारास पाउणपट किमतींत पुस्तक मिळेल. एकदम सहा पुस्तकांची किं. प्र. फीसह ३। रु.

ग. अ. सराफ, नांदेड.

हें पुस्तक श्रीलक्ष्मीनारायण छापखाना, ३६४ ठाकुरद्वार, मुंबई येथें **अनंत आत्माराम मोरमकर** यांनीं छापून **रा. आ. तर्खड** यांनीं ५ सेंट मार्टिन्स रोड, वांद्रें येथें प्रसिद्ध केलें.

१ ४९२

श्री साईनाथ प्रसन्न.

श्री साईलीला

मासिक पुस्तक.

वर्ष ४ थें भाद्रपद-मार्गशीर्ष शके १८४८ अंक ७ ते १०

नलिनीदलगतजलमतितरलम् । तद्वज्जीवनमतिशय चपलम्॥

क्षणमपि सज्जनसंगतिरेका । भवति भवार्णव तरणे नौका ॥
श्री शंकराचार्य.

संपादकः—लक्ष्मण गणेश महाजनी.
प्रकाशकः—रामचंद्र आत्माराम तर्खड.
श्री साईलीला कचेरी ५ टर्नर रोड बांद्रे, बी. बी. रेल्वे.

अनुक्रमणिका.

स्फुट विषय. ४१३–५०८

महाराजांचे अनुभव ५२९–५६२

श्री साईसच्चरित ६२७–७३२

वर्गणीचे दर.

वार्षिक वर्गणी टपाल खर्चासह मनीऑर्डरीनें आगाऊ रु. ३।=, व्ही पी. नें रु. ३॥, फुटकळ अंक ।=, मागील अंकास शिल्लक असल्यास -॥-

श्री साईसच्चरित.

या श्री साईलीला मासिकांत प्रसिद्ध होत असलेला हेमाडपंत विरचित श्री साईसच्चरित नामक ओवीबद्ध ग्रंथ आतां संपत आला असून लवकरच तो पुस्तकरूपानें बांधवून श्री साईलीला ऑफिसांत विक्रीस ठेवण्यांत येणार आहे. या सबंध ग्रंथाचीं पृष्ठें अजमासें ८०० वर होतील व यांत आरंभापासून अखेरपर्यंत प्रसिद्ध झालेले व होणारे सर्व फोटो व देखावे हेही प्रसिद्ध होतील. ग्रंथाची किंमत ३ रु. ठेविली जाईल. सोबत छापील कार्ड आहे त्यावर सही होऊन परत येतांच तो पाठविणाराचें नांव व पत्ता श्री साईलीला ऑफिसांत नोंदला जाईल. आज फक्त ग्राहक होऊं इच्छिणारांनीं या पत्त्यावर आपलीं नांवें व पत्ते नोंदवावेत. पुरेसे ग्राहक होतांच पुस्तकें बांधवून व्ही. पी. नें रवाना केलीं जातील.

गोविंद रघुनाथ दाभोळकर.

५ सेंट मार्टिन्स रोड (मुंबईनजीक) वांद्रें.

ता. क. पुस्तकविक्रीचें होणारें उत्पन्न श्री शिर्डी कायम-फंडांत जमा होईल.

या जोड अंकांत २२ पृष्ठें कमी आहेत, तीं पुढील अंकीं देण्यांत येतील.

पद (चाल लावणी)

(ह. भ. प. दासगणुकृत)

तूं पूर्ण ब्रह्म सुखधाम जगत् सोयरा ॥
गुरुराया हो ! या सोडविं भवसागरा ॥ धृ० ॥

गमविलें वृथा मी आयु अतां उमगलें ॥
गुरुराया हो ! तीं तारक तव पाउलें ॥
तूं साई आमुची माई आम्ही लेंकरें ॥
गुरुराया हो ! मग दूर धरिसि कां बरें ? ॥
किति प्रपंच खटपट करूं हाव किति धरूं ॥
गुरुराया हो ! का सांग अशा मधिं मरूं ॥
मी हीन दीन अज्ञान, सत्य ना कळे ॥
गुरुराया हो ! मन विषयीं रमलें खुळें ॥
म्हणि कृतार्थ मजला करी रोष ना धरी ॥
गुरुराया हो ! मी पापी परि उद्धरीं ॥
भडकल्या अग्नि ये मरण तृणाला जसें ॥
गुरुराया हो ! मम दोष जळावे तसे ॥
हुंदाडि वासरूं कास पयास्तव जरी ॥
गुरुराया हो ! कां गाय रुसे त्यावरी ॥
गणुदास बसुन हा दूर जोडितो करा ॥
गुरुराया हो ! या हरण करावें दरा ॥ तूं पूर्ण ब्रह्म० ॥

श्री सद्गुरू साईनाथायनमः ।

साईनाथ प्रार्थना.

(दिगंबर शंकर भगवान.)

(शिखरिणी.)

प्रभो साईनाथा, अनुपम असे ही तव कृती ।
तुझी लीला देवा सकल-जनताश्चर्य-जनिती ॥
जगद्वंद्या साई, चरण-कमलीं मी नमितसें ।
मला द्यावी स्फूर्ती गुणचरित गायांसि सुरसें ॥ १ ॥

दयासिंधो साई, बहुत अपराधी जरि असें ।
क्षमा बालासी या करुनि सुखसोयें जननिसें ॥
असें पापी मोठा म्हणुनि न ढळोचि तव दया ।
कशी माता त्यागी स्व-सुत अपराधी म्हणुनियां ॥ २ ॥

तुझे पायीं देवा निशिदिनिं बसावें अमरसें ।
भ्रमावें, गुंजावें प्रभु तव पदाब्जीं भ्रमरसें ॥
सुखानें ऐकावें तव सुरस बोधा सुधरसें ।
सुधा ती ही देवा विरसचि अशां उत्तम रसें ॥ ३ ॥

प्रभो दीनानाथा, जरि बहुत पापी कुमति मी ।
तरी होवो साई मजवरि कृपा ही, तुज नमी ॥

---

१ अमृतासारखा गोड बोध.

न होवो देवेशा भव-उदधि-मध्यें बुडवणी ।
असे या दीनाची चरण-कमलीं ही विनवणी ॥ ४ ॥

जगीं या मी मोहे, क्षणिक सुखभोगीं मन रमें ।
धनादी मोहातें प्रभु सतत मन्मानस रमें ॥
अशा या मूढाचा विसर न पडो, हीच विनती ।
प्रभो मातें द्यावी स्व-पद-भजनीं सुस्थिर मती ॥ ५॥

ॐनमो भगवते श्री सद्गुरुसाईनाथाय

श्र ाईनाथ पुण्यतिथि, विजयादशमी, शके १८४८ मुक्काम बडोदें बकूल बंगला.

—सहजानंदः—

साकी वृत्त

आनंदाचें स्थान कोणतें, त्याचा विचार आतां । शास्त्राधारें करूनिय तो अर्पू साईनाथा । उमज सत्य जीवा । हृदयीं तुझ्याचि सुखठेवा ॥ १ ॥
अखिल जिवांची सारी खटपट, नित्यानंदासाठीं । तथापि त्याची समाधिविण, ती, कोणां न पडे गांठी । उमज सत्य जीवा । हृदयीं तुझ्याचि सुखठेवा ॥२॥
सर्व जिवांना निद्रा, नित्यचि चिदानंद तो देते । परि त्या समयीं त्याचें कोणा कदापि ज्ञान न होतें । उमज सत्य जीवा । हृदयीं तुझ्याचि सुखठेवा ॥ ३ ॥
निद्रावस्थेमाजीं लाभे, जें सुख त्याचें तुजला । निद्रांतीं तें स्मरण होतसें आहे ठावें मजला । उमज सत्य जीवा । हृदयीं तुझ्याचि सुखठेवा ॥ ४ ॥
विषयांतिल जें श्रेष्ठ गमे सुख, त्याविण ही बहु जातो । काळ, परी त्या निद्रेविणरे प्राण नकोसा होतो । काय सांगु जीवा । सहजावस्था सुखठेवा ॥ ५ ॥
अखंड सहजानंदा विसरुनि, विषयांवरि मन जातें । विषयानंदीं तदंश लाभे, हें

समजोनि न येतें । किती वदूं जीवा, । तव हृदयीं रे सुखठेवा ॥ ६ ॥
सहजानंदाची महती ती, गेल्याविण नुमजे । जैसें मुरुदेशीं जैं जावें, तैं
तो याची उमजे । काय वदूं जीवा तुज अंतरिं रे सुखठेवा ॥ ७ ॥
वृश्चिकदंशें विलया जातां, निजानंद मग तुजला । विषय कोणता सुखदायक तो,
तें तूं सांगें मजला । उमज त्वरें जीवा ॥ बाह्य नाहिं रे सुखठेवा ॥ ८ ॥
साखर निजगोडी ती दावी सदा, तेवि असतें । गुणरूपें सुख विषयांमध्यें,
तरि त्या कोणि न त्यजते । मंदबुद्धि जीवा । विषयीं नच रे सुखठेवा ॥ ९ ॥
सहजानंदा तुझिया हृदयीं, स्थानचि नसेल जेव्हां । स्वर्गीयहि ते विषय वाटती
विषवत् त्याज्यचि तेव्हां । अंतरिंचा जीवा । नको गमावूं सुखठेवा ॥ १० ॥
विभक्त सच्चिन्मय आनंदापासुनि हृदयस्थाच्या । होतां जीवा सुखलाभाच्या
गोष्टी मग त्या कैच्या । जपी नित्य जीवा । तूं अंतरिंचा सुखठेवा ॥ ११ ॥
विषयीं भासे सुखबिंदू जो, उगम तयाचा आहे । सहजानंदीं तोचि सिंधु रे
विचार करुनी पाहे । उमज उमज भाई । विषयीं मुळींच सुख नाहीं ॥१२॥
विषय जरी सुखदायक असते, तरि कां तरतम भावें । सुख न मिळावें त्यापासुनि
परि सतीस हें नच ठावें । गौण साधनांचीं । फळेंहि होति गौण साचीं ॥१३॥
कुरूप निजपति गुणहीन जरी, निःसीमचि तो असला ॥ तरी सतीतें तत्संगाविण
सुखाभास तो कसला । ऐसें कां व्हावें । प्राण्या अंतरीं विवरावें ॥ १४ ॥
सच्छीलातें तैशी सुखदा, फक्त स्वभार्या वाटे । गुणहीनहि जरि असली, तरि तो
परांगने नच भेटे । किती सांगुं जीवा । बाह्य नसे रे सुखठेवा ॥ १५ ॥ स्वप-
तीवाचुनि भोगेच्छा कधिं अन्यीं नोहे सतितें । रूपगुणास्तव कधीं न पाही ती
अन्येच्या पतितें । सुखसाधन कांहीं । कदापि विषयीं तें नाहीं ॥ १६ ॥
जारजारिणी यांसि पाहतां, रूप गुणांवरि कांहीं ॥ प्रेम तयांचें अवलंबुनि तें
प्रायः राहत नाहीं । सुख अंतरिं सारें । विषयीं कदापि नच बारे ॥ १७ ॥
विषयीं सुख तें असतें, तरि मग उत्तम साधन त्याज्य । किमर्थ व्हावें ? न घेई
तैला जया मिळतसे आज्य ! । विषयीं सुख नाहीं । न येथ संशय हो कांहीं॥१८॥

इष्टाच्या मृत्युने कोणां कदापि **दुःख न होई** । त्याची वार्ता कानीं येतां **सुख तें विलया जाई** । मंनोनाश बारे झाल्या उरतें सुख सारे ॥ १९ ॥ तेवि कृपण तो निज द्रव्याचा भोग कदापि न घेई । तरी तयातें नुसतें पाहुनि आनंदी तो होई । विषयीं सुख कैचें । सदा तें मानसिक साचें ॥ २० ॥ जड विषयीं तें देणें घेणें आनंदाचें कैसें। सुबुद्धिमंत प्राण्यासहि हो प्रायःनुमजे ऐसें। हरिमाया मोठी । लागे सर्वांच्या पाठीं ॥ २१ ॥ सुख विषयींचें ह्यापरि आहे सकलहि कल्पित मान्य । ऐसें उमजुनि विषयसंग ता त्यागुनि व्हावें धन्य । उमज सख्या कांहीं । निजहृदयीं तें सुख पाहीं ॥ २२॥ अचिंत्य विषयाभासा पाहुनि हरिच्या ऐश्वर्याची । पूर्ण कल्पना करून मग ती कास धरावी त्याची। पंच विषय जीवा । हरूनि नेती सुखठेवा ॥ २३ ॥ हरिच्या मायाशक्तीचा उपयोग अन्य तो नाहीं । हरितें हृदयीं दृढ धरिल्यावरि विश्वउपेक्षाचि होई ।जडिं तें सुख नाहीं । चित्ता राही हरिपायीं ॥ २४ ॥ साईरूपें अनन्यभावें हरि निज हृदयीं मान्य । वसतो त्याच्या दृढ योगानें नीलकंठ हा धन्य । जय सद्गुरुराया । आवरि आपुली तूं माया ॥ २५ ॥

पद चाल (केशव करणी अवडितलीला)

शरीर क्षणिकचि क्षणिकचि मन तें प्राण इंद्रियें दहा । दाविती **नित्या** नच तीं पहा ॥ १ ॥ शाश्वत **देवा** ह्यांच्या द्वारें कैसा शोधूं तुला ॥ फसविती सदोदित सारीं मला ॥ २ ॥ जड हीं अवघीं विश्वहि जड तें चिच्छक्ती नच तिथें ॥ मिळे ती कैशी दृश्यें इथें ॥ ३ ॥ मायिक दृश्यीं भासे परि ती तद्भिन्नचि तत्वता ॥ विवेकें उमजे. नच अन्यथा ॥ ४ ॥ जडा माजिं त्या आनंदाला ठाव किमपिही नसे । [1]स्वता सच्चिन्मय जो असे ॥ ५ ॥ चिदानंद तो अभिन्न आहे आत्मीं ब्रह्मीं वसे । जडत्वीं किमपिहि नच तो असे ॥ ६ ॥

---

१ मंनची निर्व्यापारता

सूर्य तमातें तम सूर्यातें भेटत नाहीं कदा। चिज्जडें विभक्त तैशीं सदा ॥७॥ पयनीरापरि मिश्र होऊनी चिज्जड ग्रंथी वसे। सकलां जड सत्यासम दिसे॥८॥ अखिल विश्व हें क्षणोक्षणीं कीं सततचि चंचल असे। **स्थिरचिरा** तेथें ठावचि नसे ॥९॥ समत्व दिसतें प्रवाह योगें दृष्टिदोष तो असे। अनेकीं **ईश्वर** कैसा दिसे ॥१॥ चंचल नश्वर भिन्न जगाच्या ज्ञानें ईश न दिसे। स्वरूपें तद्भिन्नचि जो असे ॥११॥ जडांश त्यागें चिदंश घेतां **चिन्मयता** लाभते। मग जड माया नच क्षोभते ॥१२॥ **जीवेशांचें** ऐक्य उमजल्या जड विलया जातसे। अनुभवा ब्रह्मचि मग येतसे ॥ १३ ॥ **जीवशिवांचें** ऐक्य नसे तों मायिक सर्वहि असे ॥ जगीं जाड्याविण कांहीं नसे॥ १४ ॥ कार्यहेतु जे पंचक (१) तें जड त्यांचीं कार्येंतशीं। आत्म्यातें तीं दाविति कशीं॥ १५ ॥ बुद्धिहि (२) अध्यात्मिक नोहे जों तों ती त्यागिल कशी। जडत्वा भिन्न नसे जें तिशीं॥१६॥ चिदाभास हा निजरूपातें त्यागुनि आत्मीं विरे। तरिच कीं प्रपंच सगळा सरे ॥ १७ ॥ विलया चिज्जडग्रंथि जावया विराग (३) लागे खरा। तया-विण मार्ग नसे दूसरा॥ १८ ॥ विवेक अथवा (४) भक्तियोग ह्या दोंविण साधन नसे। जयानें श्रीहरि हृदयीं (५) दिसे ॥ १९ ॥ द्विविधा मार्गीं सुलभ (६) भक्ति ती साध्यहि सर्वां असे। जियेनें ईश्वर वश होतसे ॥२०॥ क्रमाक्रमानें निजस्वरूपीं मुमुक्षुतें न्यावया। ईश्वर योजी मार्गद्वया (४) ॥२१॥ नजपद भक्तां उदार द्याया ईश सर्वदा (७) असे। कृपणता तदितर ठायीं वसे ॥ २२ ॥ ऐसा करुणासागर हरि तो जीवांहृदयीं (५) वसे। तयाविण तारक दुसरा (८) नसे॥ २३ ॥ संतस्वरूपें (९) जगीं प्रगटुनी भक्तातें उद्धरी। ऐसें वदते तद्वैखरी ॥ २४ ॥ निज हृदयींचीं खूणगांठ (१०) ती दावी भक्तां सुखें। अर्जुनासम जे नच पारखे ॥ २५ ॥ ब्रह्मरूप गुरु निज भक्तातें नेई निष्क्रियपदा (११) प्रपंचा न शिवे मग तो कदा॥ २६ ॥ माया-कार्यचि (१२) प्रपंच सारा मायिकत्व (१२) ईश्वरीं। मुक्तां स्थान दोहोंच्या शिरीं (१३)॥ २७ ॥ गुरुकृपेनें ब्रह्मात्मैक्यचि (१३) निज हृदयीं जें मुरे।

मुक्तां प्रपंच तेव्हां सरे ॥ २८ ॥ आद्यस्वरूप ईशाचें जें निष्क्रिय होउनि वसे । तेथें मुक्तां वस्ती असे ॥ २९ ॥ ईशाचीं जी मायाशक्ति तिचे होत ते धनी । भिन्न न ईश तयांपासुनी ॥ ३० ॥ ऐशा भाग्या देई जो गुरु तत्पदकमलीं रत । व्हावें हेंचि हरी सांगत (९)॥ ३१ ॥ नीलकंठ: हा झास्तव वांच्छी साइपदीं रति सदा, अभक्तिच आहे सकलापदा ॥ ३२ ॥

॥ ॐ तत्सच्छ्री सद्गुरु साइनाथ पदकमलार्पणमस्तु ॥

श्रीमद्भगवद्गीता:—

(१) १८. १४
(२) १३. ५-६
(३) ६. ३५
(४) ३. ३
(५) १३. २
(६) ५. ६
(७) ९. ३४
(८) १८. ६५–६६
(९) ४. ३४
(१०) १८. ६४
(११) ४. ३३
(१२) १४. ३
(१३) १८. ४९–५५.

॥सच्चिदानंद सद्गुरु श्रीसमर्थ श्रीसाईनाथाय नमः॥

साकी वृत्त

आनंदाचा विचार झाला, आतां **सच्चिन्मयता**। कैशी आहे विवेक त्याचा, करुं हो पुढतीं पुरता। मना सावधान। ठेवी सदा **आत्मभान** ॥ १ ॥ सकल जिवांच्या ठायीं **नित्यचि, चिदात्मता** ती वसते। जागृत्स्वप्नीं **मनीं** दिसतसे, निद्रेमाजिंही असते। मन तेव्हां नाहीं। कोण तिला हो मग पाही ॥ २ ॥ **चिच्छक्तीला** ज्ञान स्वतःचें, म्हणतां दोषचि येई। स्वस्कंधावरि आरोहण तें, असंभाव्य हो होई। मनाधीण तीतें। कोणी जाणूं नच शकतें ॥ ३ ॥ **आत्मप्रकाशें** सुषुप्तिअंतीं, मनचि जाणतें सुख तें। आत्मस्वरूपाहूनि भिन्न जें, सुषुप्तिकालीं नसतें। मना सावधान। ठेवी सदा **आत्मभान** ॥४ ॥ तिन्ही अवस्थामाजीं ऐशी, **चिच्छक्तिहि** ती वसते। मनद्वारें ती भाव आपुला, प्रकट करूनी असते। मना सावधान। ठेवी सदा **आत्मभान** ॥ ५ ॥ **चिच्छक्तिहि** ती तिन्ही अवस्थां, माजीं आहे ऐसें। म्हणतां तिजला **सत्ता** नाहीं, ऐसें होईल कैसें। जग मिथ्या आहे। तैशी **चिच्छक्ति** नोहे ॥ ६ ॥ भौतिक जड तें जरि निजरूपें, चंचल सततचि राहे। तरि विश्वीं ह्या **पूर्ण** नाश तो, कधीं कशाचा नोहे। शास्त्र वदे ऐसें। तें **चिच्छक्तिच** जाणतसे ॥ ७ ॥ चंचल जड जें तेंहि जगीं ह्या, जरि **सत्तात्मक** आहे। सर्वसाक्षिणी **चिच्छक्तिहि** ती, मग तैशी कां नोहे। बुद्धिमंत जीवा। पाही नित्य **आत्मभावा** ॥ ८ ॥ उपाधि भिन्नचि जरि जीवांच्या, तरि **चिच्छक्ति** नोहे। उपाधि भेदें भिन्न कदा ती, **आनंदात्मक** राहे। उमज घेइ जीवा। विसरूं नको **आत्मभावा** ॥ ९ ॥ रक्त मांस हीं शरीर भेदें, नरासि जेविं न भिन्न। सर्वां देहीं **चिच्छक्तिहि** ती, राहे तशिच अभिन्न। मना सावधान। सोडूं नको **आत्मभान** ॥ १० ॥ गोमाता त्या असंख्य असुनी।

मनाची निव्यापारता, म्हणजे आत्मपराधीनता.

दुग्ध तयांचें पाही । तसे भिन्न रे **चिच्छक्तिहि** ती, सदा अभिन्नची राहे। भिन्नत्वीं जीवा । नाहीं **केवळ सुखठेवा** ॥ ११ ॥ ईशाच्या इच्छाशक्तीनें, जगच्चक्र हें हाले । तैसें जीवाच्याचि **मनानें**, त्याचें शरीर चाले । पडूं नको फंदीं ॥ किंवा विषयांच्या छंदीं ॥ १२ ॥ ईशाची जी मायाशक्ती, ती आधीन तयाच्या । तैसें **आत्मज्ञानें** मनही, आधिन होय जिवाच्या । मनोनाश* होतां । लाभे ईशाची समता ॥ १३ ॥ शारीरेंद्रियें प्राण आणि मन, मायामय हीं सारीं । तीं मनराजा मोहुनि नेतीं, अज्ञानाच्या द्वारीं । नरकाचीं द्वारें । नव्हतीं अन्य मनाबारें ॥ १४ ॥ ह्यांच्यासंगें **सर्वात्मकता**, मानासि सोडुनि जाई । तदनंतर तो **अहंभाव** त्या, सदाचि **घेरुनि** राही । मूळ पातकाचें । अहंकारींच असे साचें ॥ १५ ॥ सदभिमान तो सोडुनियां मन, मिथ्याभिमान धरितें । त्याच्यायोगें मिथ्यासह तें, नष्टत्वातें वरितें । पतन होत ऐसें । मनासि समजेना कैसें ॥१६॥ उत्पत्ति स्थिति लया पावते, जगद्रूपी ही माया । तेवि **मनातें** देहांतर तें प्राप्त होतसे राया । **आत्मा** मुक्त सदा । नाहीं तया द्वैतबाधा ॥१७॥ सूक्ष्मत्वें मन अति निर्मल तें, त्याविण दुसरीं सारीं ॥ जडें प्रकाशा गृहण कराया, अपात्र असतीं भारी ॥ बंधमोक्ष पाही ॥ मनारे वसति तुजठायीं ॥ १८ ॥ **आत्मस्वरूपा** शरण जाउनी, जैं तू तन्मय होसी ॥ तैंचि मना रे जडत्व त्यागें, **चिद्रूपा** तूं मिळसी॥मना सावधान ॥ विसरूं नको **आत्मभान** ॥ १९ ॥ त्रिवय इंद्रियें त्रिगुणात्मक हीं, मायोद्भव रे सारीं ॥ त्यांचीं कर्में त्रिगुणीं अर्पुनि, राही **ईशद्वारीं** ॥ तरी मना मोक्ष ॥ मिळेल तुजला प्रत्यक्ष ॥ २० ॥ **विश्वात्मा** जो **जीवात्म्याचें**, तात्विक **स्वरूप** आहे ॥ त्याला सोडुनि मना तुलारे, जडीं रती कां साहे ॥ दुर्मार्गें जासी ॥ आत्मघातकी तूं होसी ॥ २१ ॥ नित्यमुक्त जो **ईश** असे तो, **पुरुषोत्तम** ह्या भावें । वसे सदा **जीवाच्या हृदयीं**, त्यासि कसें विसरावें । सर्वाधार **हरी** । मना तूं त्याचे पाय धरी ॥२२॥ **ईश** गुणाच्या अनुरोधानें, इंद्रियग्रामा ठेवी ? समता

* मनाची निर्व्यापारता

आणिक दया तयाची, सर्वांभूतीं दावी । हाचि मार्ग सोपा । नेइल क्षया सर्व पापा ॥ २३ ॥ सत्ता विश्वीं सार्वत्रिक ती, चिदात्मता ती जीवीं। आनंदात्मक योगी असतो, हें समजुनि बा ठेवी । शरण **हरिसि** जासी । तरी तूं मना **मुक्त** होसी ॥ २४ ॥ विषयेंद्रिय संयोगें भ्रमसी, तेणें कष्टी होसी। त्या संगाचा त्याग झालिया, **सदासुखी** तूं असशी । मना बोध घेईं । राहीं सदा **ईशपायीं** ॥ २५ ॥ **सत्‌चित् आनंदात्मक** ठेवा, समीप तुझिया आहे विषयेंद्रिय संयोगासंगें, बहकसी तू बा पाहे । विषयसंग त्यागी । मना तूं होईं **आत्मभोगी** ॥ २६ ॥ **साईकृपा स्फूर्तीनें** मानसिं विचार जे जे आले। ते ते सारे **साइस** अर्पण, करुनि **निळोबा** बोले । **जय साईनाथा** । उद्धरीं माझें मन तोता ॥ २७ ॥

श्री सद्गुरु साईराजायनमः

सा. न. वि. वि. खालील मजकुरास आपल्या विबुधमान्य श्रीसाई-लीलेच्या एखादेअंकीं कृपेनें स्थल मिळावें अशी नम्रविनंति आहे.

श्री

साईचरित्ररत्नकाराची

अत्यल्प सामग्री

मंदाक्रांतावृत्तम्

क्वासौ श्रीमानतुलभगवान्साइ चिच्चक्रवर्ती ।
क्व श्री साई चरित जलधि र्दुस्तरोऽनंतपारः ।
क्व श्रीलीला गहन मधुरास्तस्य कल्लोलमालाः ।
क्वायं बालः प्रकृतविषये दीन शून्याधिकारः ॥ १ ॥

अर्थ:- ज्याची तुलना करतां येत नाहीं असा हा श्रीमान् ज्ञानसम्राट साइ परमात्मा कोणीकडे; ज्याला पार नाहीं व जो तरून जाण्यास अति कठीण असा (हा) श्रीसाइचरित्ररत्नाकर कुणीकडे, त्याच चरित्ररत्नाकराच्या अगाध व गोड अशा लीलारूपी लाटांच्या माळा कोणीकडे, व प्रकृत विषया- मध्यें ज्याला कोणत्याहि प्रकारें अधिकार नाहीं असा हा गरीब बिचारा बाळ कुणीकडे.

पृथ्वीवृत्तम्.

महालस विमूढ धी: पतितमंदभाग्योऽशुचिः।
जडोऽपि यशसश्चिरं सुरचकस्य चार्थी तथा।
तितीर्षरति दुस्तरं क्षततरेण गोहाब्धि धिम्।
गमिष्यति जनेष्वयं समुपहास्यतां बालक: ॥ २ ॥

अर्थ:- महा आळशी, अक्कलशून्य, पातकी, दुर्दैवी, असंगल, व मट्ठ असा जरी आहे तरी चतुर लेखकाचें यश निरंतर प्राप्त व्हावें अशी इच्छा बाळगणारा, व अज्ञानामुळें तरून जाण्यास भयंकर असा महासागर फुटक्या होडग्यानें तरून जाण्याची इच्छा करणारा हा बालक खरोखरच लोकांमध्यें फजिती मात्र पावेल.

शिखरिणीवृत्तम्.

प्रबुध्यैतत्सम्यक् तदपि यतते लेखितुमिद ॱ।
अहो धार्ष्ट्यं! क्षीरोदधिशयन साईश चरितम्।
शिशु: स्वच्छंदोऽयं तव, जननि, तच्छंदमखिलम्।
ऋते त्वां प्रासाध्दुं, करुणखनि, कस्त्वोश्वर इह ॥ ३ ॥

अर्थः—(वरील) हें (सर्व गोष्टी) बरोबर उत्तम प्रकारें माहीत असूनही हें पोरक्षीरसमुद्रावर शयन करणाऱ्या साई परमात्म्याचें चरित्र लिहिण्याचा प्रयत्न करीत आहे. अहो हा केवढा फाजीलपणा ! हे साइमाते तुझें हें पोर फार हट्टी आहे. हे करुणेचे खाणी, तुझ्या वांचून या जगतांत त्याचा सर्व (हट्ट, छंद) नाद पुरविणारा दुसरा कोण समर्थ आहे ?

श्रीसाइलीलेच्या तिसरे वर्षाच्या ९ वे अंकांत २९३ पानापासून २९९ पानापर्यंत बाबांच्या चरित्ररत्नाकरा संबंधानें काय काय लिहितां येईल याबद्दल यथामती ७७ बाबींचें एक छोटेसें टिपण दिलें आहे. तेवढ्यानें बाबांच्या चरित्ररत्नाकरांत यथेच्छ अवगाहन करून, त्यांत बुडी मारून, त्याचा तळ गांठून त्यांतील अमूल्य रत्नें वर आणून तीं उत्कंठित वाचकांच्या हातीं देणें अशक्यच आहे. टिटवीनें आपल्या चिमुकल्या चोंचीनें अगाध व अफाट जलनिधीचें पाणी बाहेर फेंकून देऊन त्यास शुष्क करण्याच्या बालिश प्रयत्ना सारखाच हाही हास्यास्पद प्रयत्न आहे. तथापि बाबांची सेवा सर्वतोपरी जशी ज्यास आवडेल व साधेल तशी पण काया वाचामनेंकरून करणें प्रत्येक सद्गुरुप्रेमी भक्ताचें आद्य कर्तव्य आहे असें मला वाटतें. व प्रस्तुत प्रयत्न बाबांच्या सेवेच्या अनंत अंगापैकीं एक अत्यल्पांग आहे. खंडशः चरित्र लिहिणें अथवा चरित्रसामग्री तयार करणें हें सेवेचें प्रमुख किंवा प्रधान अंग होणार नाहीं. मी खंडशः अगर समग्र चरित्र लिहीत नाहीं. तो माझा अधिकार नाहीं. तथापि बाबांच्या चरित्रा करितां जितकी सामग्री जमा करतां येईल तितकी जमा करावी हाच या प्रयत्नाचा हेतु आहे. हाही प्रयत्न माझ्या मंदाधिकार कक्षेच्या बाहेरचा आहे. अद्यापही या प्रयत्नाकडे सुद्धां श्री साइलीलाप्रिय वाचकांचें लक्ष गेलेले दिसत नाहीं. त्यामुळें बाबानीं मला हा प्रयत्न करण्याची प्रेरणा केलेली दिसते. माझ्यापेक्षां अनंत पटीनें लायक व चरित्रलेखनपटु लेखक जगांत व बाबांच्या निस्सीम असंख्य

भक्तमालिकेंत शेंकडों विद्वद्रत्नें निघतील, त्यापैकीं कोणींही बाबांच्या पुण्य-निर्याणा नंतर लागलीच हें मधुर कार्य हातीं घेतलें असतें तर तें निःसंशय या पूर्वीं केव्हांच समाप्तही झालें असतें. व अद्यापही ते हातीं घेतील तर तें अल्पावधींत समाप्त होऊन विद्वज्जनमान्य होईल. परंतु बाबांची योजना व लीला कांहीं अजबच असते. ही गोष्ट सर्वश्रुतच आहे कीं आपल्या निर्याणानंतर आपल्या हिंदु-यवन भक्तांमध्यें आपल्या मानवी तनूस हिंदुमंदिरांत समाधि घ्यावी किंवा यवनांचे दर्ग्यांत कबर दाखवावी याबद्दल रणें माजूं नयेत म्हणून कोणासही मागमूस कळूं न देतां शिरडी सारख्या चिमुकल्या गांवांत, बाबांनीं ज्या नागपूरनिवासी कैलासवासी भक्तश्रेष्ठ कोटयाधीश अशा श्री० बापूसाहेब बुट्टी कडून, एक मनोहर टोलेजंग पाषाणमय एक लक्षापेक्षांही जास्त किंमतीचें भव्य मंदीर बांधवून घेतलें, त्याच पुण्यभक्ताकडून, आपल्या समाधीच्या नित्य नैमित्तिक खर्चासाठीं आणखीं एक लक्ष रुपयांची कायमची अव्याहत नेमणुक करून घेणें, अथवा या कार्यासाठीं एक लक्ष रुपयांचा कायमनिधि काढून ठेवण्यास त्यांस सांगणें, बाबांस मुळींच अशक्य नव्हतें. व बाबांनीं आज्ञा केली असती तर एक लक्षच काय पण दहा लक्ष रुपये सुद्धां बापूसाहेबांनीं कायम फंडा करितां निःसंशय काढून ठेविले असते. बाबा समाधिस्थ झाल्या-वर समाधी प्रीत्यर्थ नैमित्तिक खर्चा संबंधींची कायम व्यवस्था श्री० बापूसाहेब बुटी करणारही होते; परंतु अनेक कारणांमुळें तें कृत्य दिरंगाईवर पडलें व श्री० बापूसाहेबांचाही अकालीं अंत झाला. बाबांनीं तसें कां करून घेतलें नाहीं? बाबांची लीला व भक्तवत्सलता विचित्र आहे हें वर सांगितलेंच आहे. त्यांनीं जर वर लिहिल्याप्रमाणें बापूसाहेबांकडून एक अथवा जास्त लक्ष रुपये या खर्चाकरतां निराळे काढून ठेवविले असते तर त्यांच्या यथाशक्ति सेवे करतां आमरण उत्सुक असलेलीं अथवा धडपड करणारीं आम्ही त्यांची अगणित लेंकरें या त्यांच्या द्रव्यनिधि समुच्चय सेवांगाला परांग्मुख झालों असतों

आम्ही बेफिकीर व आळशी बनलों असतों. कर्तव्यविन्मुख झालों असतों. सर्वच भक्त बाबांचे. मग या खर्चाचा सर्वच बोजा एकाच भक्तावर कां? श्रीमंत भक्तांनीं आपल्या ऐपतीप्रमाणें मोठा उचलला तर गरीब भक्तांनीं आपल्या ऐपतीप्रमाणें थोडा तरी उचलाच पाहिजे व बाबांची ह्या प्रकारची सेवा करण्यास सर्व लहान थोर, गरीब श्रीमंत, हिंदु यवन, ख्रिश्चन पारशी भक्तांस संधी मिळावी म्हणून जशी श्री० बापूसाहेबांस बाबांनी आज्ञा केली नाहीं तशीच भक्तमालिकेंतील लायक विद्वद्रत्नाकडून याहीपेक्षां दुसरी बहुमोल कार्यें करवून घेण्याचीं असल्यामुळें म्हणा अगर अन्यकारणामुळें म्हणा बाबांनीं चरित्रसामग्री समुच्चय करण्याची प्रेरणा मला केलेली दिसते. कांहींही असो ही प्रेरणा हें त्यांच्याच अमोल व पुण्यकृपेचें फळ होय.

असो. त्या ७७ बाबीपैकीं आज प्रथम बाबी संबंधीं दोन शब्द लिहिण्याचें योजिलें आहे.

बाबांनीं श्री गोदावरी तीरावरच निवास कां केला:—

शार्दूलविक्रीडित.

कैलासेशजटा त्यजूनि भुवि या विश्वार्ति नाशावया ।
आली त्र्यंबकराज शैलशिखरीं अत्युच्च गंगालया ।
पश्चाद्विश्व मलाशनोद्भवमलध्वंसार्थ श्री गौतमी ।
ज्याच्या सन्निध पातली नति तया श्री साइपत्सत्तमीं ।। ४ ।।

हे गोदावरि गौतमि त्रिपथगे शर्वे प्रिया सुंदरी ।
कंदर्पारिगलावतंस, धरि, तो तूंतें जटामंदिरीं ।
नाहीं पार त्वदीय भाग्यविधिला ना अंत ना त्या तुला
साष्टांग प्रणती तेती मम अशा हे वृद्ध गंगे तुला ।। ५ ।।

श्री गोदावरी ही सर्व नद्यांमध्यें आद्यतम, पुण्यतम, श्रेष्ठ व पुराणतम सरिता आहे. हिच्या इतकी धन्य नदी त्रैलोक्यांत मिळणें कठीण. हिच्या ऐश्वर्याचें विस्तृत व रमणीय वर्णन विशेषेंकरून गोदावरी महात्म्य व सिंहस्थ महात्म्य यांत फार बहारीचें केलें आहे. हिची उत्पत्ति व हिचा मर्त्य लोकांवर येण्याचा कालही त्यांत दिला आहे. कोणत्याही पुराण वस्तूच्या उत्पत्तिबद्दल व कालाबद्दल विद्वज्जनांमध्यें नेहमींच वाद असतो. व तो वाद चार प्रमाणांपैकीं कोणत्या तरी एका प्रमाणानें मिटवावयाचा असतो. तीं प्रमाणें म्हणजे जगद्वंद्य, श्रुति, स्मृतिपुराणें व इतिहास. कांहीं अपवाद खेरीज करून सर्व वैदिक धर्माभिमानी हिंदु विद्वान वेद प्रमाण मानतात. स्मृतीहीं मानतात. स्मृती तर आमचे कायदेच होऊन बसले आहेत. उदाहरणार्थ हिंदु लॉ. पुराणें अलीकडे फारसे विद्वान मानीत नाहींत. इतिहास मानतात. परंतु इतिहासांतील पुष्कळ गोष्टीबद्दल एकवाक्यता होत नसल्यामुळें त्यांतही विद्वानांच्या मतांची ओढाताणच होत असते. इतिहास पुराणापेक्षां जास्त विश्वसनीय. कारण त्यांत प्रत्यक्ष डोळ्यांनीं पाहिलेल्या गोष्टींचें वर्णन केलेलें असतें व ते पुराणकालापेक्षां जास्त जुनेही नसतात. संस्कृतांत पुराणांनाच पुरातन इतिहास असें म्हणतात. व ही गोष्ट पुराण वाचकांस अपरिचित नाहीं. सिंहस्थ महात्म्यांतील पहिले अध्यायाच्या पहिले श्लोकाचा पहिलाच चरण पहा "श्रुणुतात प्रवक्ष्यामि इतिहासं पुरातनम्". हेच इतिहास फार जुने झाले म्हणजे त्यांनाच पुराणें ही संज्ञा प्राप्त होते. सर्वत्र इतिहास निःपक्षपात बुद्धीनें व सत्यालाच धरून कोठें लिहिलेले असतात? त्यांतही इतिहास लिहिणाराचा देश, जात, विद्वत्ता, त्याचे पूर्व ग्रह, त्याचें मनवैचित्र्य, त्याचे गुणावगुण, त्याचा समाजांतील दर्जा, त्याची त्या वेळची परिस्थिती, त्याचा स्वभाव त्याचें शील त्याचें लेखनचातुर्य त्याची ओजस्विता, त्याची प्रतिभा, लेख्य विषयाबद्दल त्याची आदर अथवा अनादर बुद्धि या सर्व गोष्टींचें थोडया बहुत प्रमाणानें प्रतिबिंब पडत असतें. तो सत्याभिमानी व निःपक्षपाती असल्यास त्याच्या लेखांतील बऱ्याच गोष्टी

विश्वसनीय व निःपक्षपाती असूं शकतील. परंतु प्रत्येक शब्द विश्वसनीय असणें कठीणच. सत्य व निःपक्षपातीपणापेक्षां विषयाचें रुक्षत्व जाऊन तो मनोरंजक व चटकदार कसा होईल याकडेच बहुतेक इतिहासकारांचें लक्ष असतें. व हें मनुष्य स्वभावास अनुसरूनच आहे. व अशीच जर इतिहासाची स्थिति आहे तर विद्वज्जनांनीं आमच्या पुराणासच कां नाकें मुरडावीं? इतिहासांत काय किंवा पुराणांत काय थोडा तरी अतिशयोक्तीचा भाग असणारच परंतु त्या बरोबर त्यांत असलेल्या बहुतेक विश्वसनीय ग्राह्यांशाचा त्याग कां? आमचीं पुराणें केवळ इसाफ फेबल्स नव्हत. इसाफ फेबल्समध्यें जशा कावळा--चिमणीच्या गोष्टी सांगून नीतीचें प्रतिपादन केलें आहे, तसेंच आमच्या पुराणांतील सर्वच कथा आज अक्षरशः खऱ्या मानतां येत नसल्या तरी त्यापैकीं पुष्कळशा गोष्टींना वेदाचा व स्मृतींचा आधार मिळतो. आमच्या पूर्वजांची अशीच अद्वितीय युक्ती आहे कीं त्यांनीं आमच्या करतां सर्व धर्म, नीति, न्याय, सत्य तत्त्वें हीं नानाप्रकारच्या रम्य व सुंदर कवित्वरूपानीं शास्त्रांत व पुराणांत भरून ठेविलीं आहेत. पुराणें हीं वेदांच्या (पुराण, न्याय, मीमांसा व धर्मशास्त्रें) चार उपांगा पैकींच एक अंग आहेत. अज्ञान व प्राकृत जनांच्या चित्ताकर्षते करितां धर्म, न्याय, नीति व सत्य तत्त्वां बरोबरच अथवा हीं तत्वें जास्तच चटकदार व रमणीय दिसावीत म्हणून त्यांत भगवान् वेद व्यास, वाल्मिक, मार्कंडेय, आदि करून अद्वितीय योग्यतेच्या व विशाल बुद्धीच्या ऋषी पुराणिकांनीं कुशलतेनें ज्या कथा घातल्या आहेत त्या विश्वसनीय कां मानूं नयेत. व त्यांतील अमोल तत्वरत्नांची अवहेलना कां करावी? आज पर्यंत विद्वानांनीं या पुराणांची टवाळी करून, त्यांच्या मदतीनें समाजाची सुधारणा करून समाजास सन्मार्गाकडे लावण्याची निर्मल कामगिरी करून घेण्याचे ऐवजीं पुराणें म्हणजे एक भट भिक्षुकांच्या उदर भरण्याचें साधन अतएव तीं त्याज्य व कवडीमोल करून ठेविलीं होतीं. परंतु अलीकडे आधुनिक विद्वानापैकीं कांहीं विद्वद्रत्नांचें भारत